

اثر تربیتی رجاء و تاثیر آن بر روان و سلامت روان آدمی با توجه به دیدگاه قرآن کریم

رامین قلی زاده^۱ مجتبی بخشی زاده^۲

^۱دانشگاه تبریز/دانشکده الهیات، ramingholizade@yahoo.com

^۲دانشگاه علامه طباطبائی (ره)/ دانشکده فلسفه، mojtaba.bakhsizadeh@gmail.com

چکیده

«امید» در «تربیت» و «سلامت روانی» انسان نقش مهمی بر عهده دارد. از نظر قرآن «رجاء» (امید) انبساط سرور در دل به جهت امر محبوب است؛ در صورتی که انسان بسیاری از اسباب رسیدن به محبوب را تحصیل کرده باشد و به آرامش قلبی برسد.

هدف از این مقاله بیان کارکردهای تربیتی امید و نقش آن در سلامت و بهداشت روان است. لذا به روش توصیفی - تحلیلی با رویکردی قرآنی - روایی، مبانی و عوامل ایجاد امید را بررسی و نتیجه گیری می کند که از نظر قرآن «امید» به واسطه دو رویکرد شناختی و رفتاری حاصل

مقدمه

«امید» موهبتی الهی است که در «سلامت روانی» انسان و رسیدن او به «تربیت صحیح» نقش مهمی دارد. «امید» به زندگی انسان معنی میبخشد، هنگام هجوم مشکلات و ناملایمات، از فروپاشی روانی انسان جلوگیری نموده و مانع استیلاي یأس و دل سردی بر انسان میگردد. «امید» حالت روحی و روانی برانگیزاننده انسان به کار و فعالیت می باشد که متعالی ترین راه حصول آن در اسلام ناب محمدی (ص) تجلی یافته است.

«امید» و «امیدواری» به رحمت هستی است از ارکان دین اسلام محسوب می شود که با آن رکود و رخوت از انسان و جامعه رخت برپسته و نشاط و تعالی جای آن را میگیرد. از نگاه قرآن رهیافت «امید» در دل و قلب ممکن نیست؛ مگر از راه یکتاپرستی (خدا محوری) و اعتقاد به روز بازپسین، البته باید توجه داشت از این منظر، خوف و امید (هر دو با هم) نیروی اجرایی برای حرکت بوده و عامل مستقیم تلاشها و رفتارهای انسانی می باشند.

قرآن راه رسیدن به «امید» را در همراه بودن رویکردهای شناختی با رویکردهای رفتاری می داند. در نگاه اسلام «خودشناسی» انسان را به «خداشناسی» می رساند و باعث «خودباوری» انسان می گردد که در سایه «خدا محوری» در عرصه زندگی و همراه شدن با رویکردهای رفتاری مثل عمل صالح و ... باعث پیدایش «امیدی» پایدار می شود. بر این اساس نگارنده قصد دارد مبانی و عوامل شناختی ایجاد امید را از نگاه قرآن بیان نماید و سپس کارکردهای تربیتی آن را به تصویر بکشد تا فرآیند «امید درمانی قرآنی» و رسیدن به «سلامت روحی» مشخص گردد.

می شود. انسان از «خودشناسی» به «خداشناسی» رسیده و این باعث «خودباوری» و «خدا محوری» می گردد. شخص تکیه به هستی نماید، به امید پایدار دست یازیده است از نگاه قرآن «امید» در بُعد تربیتی عامل تحرک و باعث عمل می باشد که بازده کار را بالا برده، باعث تقویت قدرت صبر، حس شادکامی، کارایی، کاردانی و ... می گردد که همه اینها سلامت روانی انسان را به همراه دارد.

واژگان کلیدی: امید، رجاء، تربیت، سلامت روان، قرآن

پیشرفتهای علمی و تکنولوژی اگرچه فایدههای بسیاری را به همراه داشته، اما موجب افول عواطف، انزوا و در خود فرو رفتگی انسان و جایگزینی غم و ناامیدی به جای شادی و امید گردیده است. در چنین شرایطی «امید» یکی از بهترین دست آویزهایی است که میتواند زخم روحی بشریت را در مان نموده و باعث التیام آلام او گردد. قرآن حقیقت «امید» را از منشأ لایزال الهی برای بشریت ترسیم نموده که موافق فطرت اوست. لذا پرداختن به موضوع فوق در جهت رسیدن به «بهداشت روانی» فرد و جامعه، اهمیت بسزایی دارد. روش و نحوه ی انجام این تحقیق و نوشتار بصورت کتابخانه ای و نظری و بحالت توصیفی و تحلیلی خواهد بود.

مفهوم شناسی

سلامت: برخورداری کامل از رفاه جسمانی، روانی، اجتماعی - و نه صرفاً فقدان بیماری یا نقص عضو می باشد [۱]. روان در لغت به معنی روح، جان و نفس ناطقه انسان [۲][۳]. و گاه بُعد «متحرک من» به کار رفته است [۴]. «امید» عامل پویا و دینامیک روان انسان است و امیدوار بودن حالتی از بودن و آمادگی درونی و متراکم و مصرف نشده برای فعالیت است [۵]. این واژه در قرآن با عبارت «رجاء» استعمال شده و تفاوت ظریفی در کاربرد قرآنی این عبارت با «امید» نهفته است. «امید» انتظار یا توقع امر محبوب و حالت برانگیزاننده است اما «رجاء» احساس راحتی قلبی (سکون) در نتیجه انتظار تحقق امری محبوب و خوشایند می باشد، در صورتی که اکثر اسباب و موجبات آن امر محبوب محقق باشد. لذا می توان گفت: امیدی «رجاء» می باشد که به «سکون قلب» بینجامد.